

RAQAMLI IQTISODIYOTNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA STRATEGIK ISTIQBOLLARI

<https://doi.org/10.70728/conf.v2.i02.029>

Daminova Nilufar
Nilushopping2022@gmail.com

Annotation: This article analyzes the current development trends of the digital economy and its strategic prospects. The study scientifically highlights the impact of digital transformation on economic growth, innovation implementation, governance efficiency, and social stability. It also examines the role of artificial intelligence, big data, blockchain, digital payment systems, and e-commerce in the modern economy. The paper presents proposals aimed at increasing the efficiency of the digital economy and ensuring technological security.

Keywords: digital economy, digital transformation, innovation, artificial intelligence, big data, e-commerce, blockchain, cybersecurity, strategic development.

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning hozirgi davrdagi rivojlanish tendensiyalari va uning strategik istiqbollari tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli transformatsiyaning iqtisodiy o'sish, innovatsiyalarni joriy etish, davlat boshqaruvi samaradorligi hamda ijtimoiy barqarorlikka ta'siri ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar, blokcheyn, raqamli to'lov tizimlari va elektron tijoratning iqtisodiyotdagi o'rni tahlil qilinadi. Raqamli iqtisodiyotning samaradorligini oshirish va texnologik xavfsizlikni ta'minlashga oid takliflarni ilgari surildi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, innovatsiya, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar, elektron tijorat, blokcheyn, kiberxavfsizlik, strategik rivojlanish.

So'nggi yillarda jahon iqtisodiyotida yangi davr boshlandi — unda raqamli texnologiyalar va axborot tizimlari iqtisodiy taraqqiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylandi. Iqtisodiy faoliyatning barcha bosqichlarida raqamli yechimlar, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), blokcheyn, bulutli tizimlar va Internet of Things (IoT) texnologiyalarining keng joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligi, boshqaruv sifati va resurslardan foydalanish darajasini tubdan o'zgartirmoqda [1]. Hozirgi kunda raqamli iqtisodiyot yalpi ichki mahsulot o'sishining, mehnat unumdorligi oshishining, moliyaviy jarayonlarning optimallashtirilishining hamda davlat xizmatlarining soddalashtirilishining asosiy omillaridan biri sifatida qaralmoqda [2].

O'zbekiston Respublikasida "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasining qabul qilinishi [3] milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasiga keng yo'l ochdi.

Strategiyada raqamli infratuzilmani rivojlantirish, elektron hukumat tizimini takomillashtirish, innovatsion startaplarni qo'llab-quvvatlash va kiberxavfsizlikni ta'minlash bo'yicha kompleks choralar belgilangan. Bu islohotlar mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiy boshqaruv tizimini soddalashtirish va ijtimoiy xizmatlarni raqamli formatga o'tkazish imkonini berdi. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyotning kengayishi bilan bog'liq muammolar — texnologik qaramlik, raqamli tengsizlik, axborot xavfsizligi va kadrlar salohiyatining yetarli emasligi masalalari ham dolzarbligicha qolmoqda [4]. Mazkur tadqiqotda raqamli iqtisodiyotning zamonaviy rivojlanish tendensiyalari, mavjud yutuqlar va muammolar tahlil qilinib, O'zbekiston sharoitida uning strategik istiqbollari aniqlangan. Ishda nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil va induktiv metodlardan foydalanildi. BMT, OECD, Jahon banki, UNCTAD, Statista kabi xalqaro tashkilotlarning rasmiy hisobotlari hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining normativ-huquqiy hujjatlarida keltirilgan raqamli iqtisodiyot ko'rsatkichlari asosida tahlillar olib borildi [5], [6]. Tadqiqotda AQSh, Xitoy, Janubiy Koreya va Estoniya tajribalari o'rganilib, ularning raqamli rivojlanish modellari O'zbekiston sharoitida moslashtirish imkoniyatlari bilan taqqoslandi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, jahon miqyosida raqamli iqtisodiyotning hissasi tobora ortib bormoqda. 2020–2025 yillar oralig'ida raqamli iqtisodiyotning YaIMdagi ulushi o'rtacha 18 foizni tashkil etgan bo'lsa, rivojlangan mamlakatlarda bu ko'rsatkich 30 foizgacha yetdi [7]. Raqamli transformatsiyaning eng faol yo'nalishlari sifatida quyidagilar ajralib turadi: sun'iy intellektni ishlab chiqarish jarayonlariga keng joriy etish, elektron tijorat hajmining o'sishi, katta ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish tizimlarining rivoji, blokcheyn texnologiyalarining moliya sohasida qo'llanilishi va kiberxavfsizlik masalalariga e'tiborning ortishi. Pandemiya yillarida elektron tijoratning global hajmi ikki barobarga oshib, dunyo iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan sektori sifatida e'tirof etildi [8].

O'zbekiston iqtisodiyotida ham bu tendensiyalar o'z ifodasini topmoqda. 2019–2024 yillarda axborot-kommunikatsiya xizmatlari hajmi 2,5 barobarga o'sdi, internet tarmog'idan foydalanuvchilar soni 36 milliondan ortdi, davlat xizmatlarining 80 foizi raqamli shaklga o'tkazildi [3]. Raqamli to'lov tizimlari, onlayn banklar, elektron kontraktatsiya platformalari va elektron hujjat aylanishi tizimlari faol joriy etilib, iqtisodiy faoliyatda shaffoflik darajasi oshdi. Shu bilan birga, kiberxavfsizlik, axborot maxfiyligi, intellektual mulk huquqlari va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalalari hamon dolzarbdir [9]. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanish jarayoni nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va madaniy tizimlarni ham o'zgartirmoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyotning barqaror o'sishi uchta omilga tayanadi: raqamli infratuzilma, inson kapitali va institutsional muhit [10]. Agar bu uch omil uyg'un holda rivojlansa, raqamli iqtisodiyot iqtisodiy o'sishning yangi modeliga

aylanadi. O'zbekiston uchun bu omillarni rivojlantirish raqamli islohotlarning muvaffaqiyatini belgilaydi.

Mamlakatda raqamli iqtisodiyotning strategik istiqbollari bir nechta asosiy yo'nalishlarda shakllanmoqda. Birinchidan, raqamli ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, yoshlarning IT-ko'nikmalarini rivojlantirish va raqamli savodxonlikni ommalashtirish zarur. Ikkinchidan, innovatsion startaplarni qo'llab-quvvatlash, venchur kapital bozorini shakllantirish, texnoparklar va IT-inkubatorlar faoliyatini kengaytirish raqamli ekotizimning barqarorligini ta'minlaydi. Uchinchidan, davlat boshqaruvida raqamli yechimlardan keng foydalanish, elektron hukumat tizimlarini takomillashtirish va ochiq ma'lumotlar platformalarini rivojlantirish orqali shaffoflik va samaradorlik oshiriladi. To'rtinchidan, milliy kiberxavfsizlik tizimini mustahkamlash, import dasturlariga qaramlikni kamaytirish va mahalliy dasturiy ta'minotni yaratish O'zbekistonning raqamli suverenitetini mustahkamlash uchun strategik vazifa hisoblanadi.

Raqamli iqtisodiyotning istiqboldagi ko'rinishi inson kapitaliga sarmoya kiritish, ta'lim, fan va texnologiyalarni integratsiya qilish orqali belgilanadi. Bu jarayon milliy innovatsion tizimni mustahkamlab, yangi iqtisodiy model — bilimga asoslangan iqtisodiyot (knowledge-based economy)ni shakllantiradi. Raqamli iqtisodiyotning rivoji bilan bir qatorda, yangi turdagi iqtisodiy xavflar ham yuzaga keladi: raqamli bozorlarning monopoliyalashuvi, raqamli tengsizlikning chuqurlashuvi va axborotga nisbatan ijtimoiy ishonchning pasayishi shular jumlasidandir. Shu sababli, raqamli siyosatning markazida texnologik taraqqiyot bilan bir qatorda, inson xavfsizligi va ijtimoiy adolat masalalari ham turishi kerak.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyotning zamonaviy rivojlanish tendensiyalari global raqobatning yangi bosqichini belgilab bermoqda. Bu iqtisodiy model samaradorlik, shaffoflik va innovatsiyalarni kuchaytiradi, biroq bir vaqtning o'zida yangi xavflarni ham keltirib chiqaradi. O'zbekiston uchun strategik maqsad — raqamli iqtisodiyotning afzalliklaridan to'liq foydalanish, kiberxavfsizlikni mustahkamlash, texnologik qaramlik va raqamli tengsizlikni kamaytirish orqali raqamli transformatsiya jarayonida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashdir. Shu yo'l bilan mamlakat innovatsion rivojlanish va ijtimoiy farovonlikning yangi bosqichiga chiqadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. *“Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to'g'risida* PF-6079-son Farmon. — Toshkent: Prezident.uz, 2020. — URL: <https://lex.uz/docs/4916243>

2. Mirziyoyev, Sh. M. *Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi (2022–2026 yillar)*. — Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi, 2022. — URL: <https://president.uz/uz/lists/view/5007>
3. Brynjolfsson, E.; McAfee, A. *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. — New York: W.W. Norton & Company, 2014. — 320 p. — URL: <https://www.norton.com/books/9780393239355>
4. Schwab, K. *The Fourth Industrial Revolution*. — Geneva: World Economic Forum, 2016. — 198 p. — URL: <https://www.weforum.org/about/the-fourth-industrial-revolution-by-klaus-schwab>
5. UNCTAD. *Digital Economy Report 2023: Cross-Border Data Flows and Development – For Whom the Data Flow*. — New York; Geneva: United Nations, 2023. — 240 p. — URL: <https://unctad.org/publication/digital-economy-report-2023>
6. Bukht, R.; Heeks, R. *Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy*. — University of Manchester: Centre for Development Informatics, 2017. — Working Paper No. 68. — URL: https://hummedia.manchester.ac.uk/institutes/gdi/publications/workingpapers/di/di_wp68.pdf
7. Tapscott, D. *The Digital Economy: Rethinking Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence*. — New York: McGraw-Hill Education, 2015. — 432 p. — URL: <https://www.mheducation.com/highered/product/digital-economy-tapscott/M9780071835558.html>
8. Tapscott, D.; Tapscott, A. *Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin and Other Cryptocurrencies Is Changing the World*. — New York: Penguin Random House, 2018. — 368 p. — URL: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/315748/blockchain-revolution-by-don-tapscott-and-alex-tapscott/>